

המקום & Talmud-online.nl

Parashat Vayera וַיֵּרָא November 8 2025 / 17 Cheshvan 5786.

Bereshit (Genesis) 18:1-22:24

De parasha van deze week, Vayera, begint door ons te vertellen dat Abraham na zijn besnijdenis "bij de ingang van de tent zat terwijl het heet was" Bereshiet (Genesis) 18:1. De Ba'al HaTurim biedt ons verschillende interessante mogelijkheden waarom de Torah dit schijnbaar overbodige detail toch moest vermelden. Een van de antwoorden is dat k'chom hayom, de hitte van de dag eigenlijk verwijst naar de hitte van de Hel. Zoals kenmerkend is voor de Ba'al HaTurim, bewijst hij het wiskundig, wijzend op het feit dat de numerieke waarde van k'chom hayom (כחם היום) gelijk staat aan "dit is in Gehinnom" (זהו בגיהנום).

De Ba'al haTurim baseert zich ook op een Talmudische leer (Eroevien 19a) waarin Abraham bij de "ingang" van de Gehinnom zit en iedereen die besneden is eruit haalt! Er is echter een uitzondering hierop, want "besneden" worden is meer dan alleen de eenmalige passieve actieve besnijdenis. Een man moet zijn besnijdenis ook "in stand houden", wat betekent dat hij dat orgaan niet mag misbruiken. Iedereen die in de loop van zijn leven veel wisselende seksuele relaties met verschillende mensen heeft gehad, krijgt zijn voorhuid terug in de Gehinnom en die mensen redt Abraham niet!

Dat alles gezegd hebbende, wat is Gehinnom nu precies? Is het de equivalent van de "Hel"? Kent het Jodendom een concept van zo'n eeuwige plaats van kwelling? We horen heel vaak dat het Jodendom zo'n idee niet heeft, en dat de Tenach zo'n plaats ook niet beschrijft. Toch is latere Joodse literatuur behoorlijk rijk aan beschrijvingen van een soort helse kwelling voor bepaalde slechte individuen in het hiernamaals. Wat is dan nu eigenlijk de waarheid?

Oorsprong van de hel

Afgezien van wat korte toespelingen spreekt de Torah niet openlijk over een hiernamaals. De simpele reden hiervoor is dat HaShem niet wilde dat we ons op het hiernamaals zouden richten; de focus zou op het hier en nu moeten liggen. De Torah is een handleiding voor een goed leven in deze wereld. Bovendien zouden we HaShems geboden niet moeten vervullen alleen maar omdat we een beloning zoeken.

Www.hamakom.eu werkt nauw samen met www.talmud-online.nl
Lessen kunt u ook op www.youtube.com@talmoedkanaal vinden.

המקום & Talmud-online.nl

Dit is ook niet bepaald een zuiver motief, en de Mishna herinnert ons eraan om niet te zijn "zoals zij die hun meester dienen voor een beloning" (Avot 1:3). Evenzo is het dienen van HaShem om verdoemenis te voorkomen ook niet het heiligste motief. Integendeel, we zouden Zijn geboden moeten vervullen omdat dit het juiste is om te doen. En uiteraard omdat het ons dichterbij Hem brengt. De Talmud (Sota 22b) spreekt zelfs over zeven typen hypocriete Farizeeën. Het is dan ook begrijpelijk dat de Torah over het algemeen niet spreekt over het hiernamaals, behalve in enkele zeer korte verwijzingen.

In de Tenach wordt ons meestal verteld over een sheool , wat vrij vertaald kan worden als de "onderwereld". Deze term werd voor het eerst door Jakob gebruikt toen hij rouwde om Joseph van wie hij dacht dat hij dood was Bereshiet (Genesis) 37:35. Jakob gebruikte de term later opnieuw toen hij vreesde om ook Benjamin te verliezen, en zei dat zijn ziel immense kwelling zou ondergaan Bereshiet (Genesis) 42:38. Vervolgens zien we hoe Korach en zijn volgelingen werden gestraft door levend naar de sheool te worden gestuurd Bemidbar (Numeri) 16:30-33. Ten slotte wordt ons in Ha'azinu verteld dat HaShems toorn met vlammen tot op de bodem van de sheool brandt Devarim (Deutr) 32:22. Dit is waarschijnlijk de vroegste directe verwijzing naar een soort van brandende hel. Later in het gebed van Hanna wordt ons verteld dat HaShem "doodt en weer tot leven wekt; in de sheool werpt en weer opwekt" 1 Samuël 2:6. Hieruit kunnen we leren dat de hel dus geen plaats van permanente toorn is, en dat degenen die daarheen gestuurd worden evt. kunnen terugkeren, want HaShem wekt zielen "op". Iyov (Job) zegt echter dat sommigen daarheen gaan en nooit meer terugkomen (7:9).

Vervolgens was het Davids beurt om te bidden (2 Samuël 22), en in zijn lied dat hij zong toen HaShem hem redde uit "de hand van Saul", zei hij hoe "de strikken van het dodenrijk mij omsingelden, de valstrikken van de dood mij verzwolgen." Dit was een prachtige en poëtische woordspeling van David, aangezien het dodenrijk identiek gespeld wordt als Saul (שׂאול), "Sheool" van wie hij gered was. Hier zien we de duidelijkste verbinding tot nu toe tussen de dood en het dodenrijk. Toen Davids grootste koninklijke afstammeling, koning Hizkia, na zijn eigen herstel bad, zei hij hoe hij vreesde "voor de rest van mijn jaren naar de poorten van het dodenrijk te worden gestuurd, en ik dacht dat ik HaShem nooit meer zou zien" (Jesaja 38:10).

Www.hamakom.eu werkt nauw samen met www.talmud-online.nl
Lessen kunt u ook op www.youtube.com@talmoedkanaal vinden.

המקום & Talmud-online.nl

Hieruit deze woorden leren we dat degenen die naar het dodenrijk worden gestuurd, van HaShem worden verstoten.

Davids zoon, Salomo, zei dat degenen die "discipline verlaten" en "bestrafing verwerpen zullen sterven. Sheool en Avadon staan tegenover HaShem hoeveel te meer de harten van mensen!" (Spreuken 15:11) Hier maken we kennis met een nieuw rijk ver van HaShem n.l Avadon. De Zohar (III, 54b) legt uit dat Avadon de diepste put van de Hel is, waaruit niemand kan ontsnappen. Het betekent letterlijk een plaats van "totale verlatenheid". Joodse teksten spreken zelfs over zeven niveaus van Gehinnom (Sota 10b), en de Zohar legt uit dat Sheool slechts één van de zeven niveaus is. De vraag echter is waar komt dan de overkoepelende term Gehinnom vandaan?

Oorsprong van Gehinnom

De Vallei van Ben-Hinnom, Gei ben Hinnom in het Hebreeuws, of gewoon Vallei van Hinnom, is een bescheiden plaats buiten de Oude Stad van Jeruzalem (die op een heuvel ligt). Omdat Jeruzalem een heilige plaats is en priesters er regelmatig door de straten liepen, was het verboden om de doden binnen de muren te begraven. In plaats daarvan werden de doden begraven in de dalen beneden, buiten de stad. Talrijke van dergelijke oude grafkamers zijn door archeologen in de Vallei van Hinnom gevonden. Al vanaf de vroegste tijden zien we dus een verband tussen Hinnom en de doden. Al snel diende het Dal van Hinnom ook als een soort vuilstortplaats voor de heilige stad, en een plaats waar onreine dingen werden weggebracht om te worden verbrand (zie hiervoor Radak bij Psalmen 27:13). Het was ook de plaats waar de verworpenen van de stad naartoe vluchtten en waar de goddeloze afgodendienaars zich verzamelden. HaShem zou later de profeet Jeremia opdragen naar het Dal van Hinnom te gaan en de zondaars daar te waarschuwen dat ze volledig vernietigd zouden worden: "Er komt een tijd spreekt HaShem dat deze plaats niet langer Tofet of Dal van Ben-Hinnom zal heten, maar Dal van de Slachting." Een andere reden waarom dit dal met vuur werd geassocieerd, is dat men naar verluidt hun kinderen daar aan verschillende afgoden offerde door ze "door de vlammen" te leiden. Jesaja noemde deze plaats een 'vuurkuil' (30:33), en in zijn afsluitende vers beschrijft hij hoe die goddeloze mensen die in opstand kwamen tegen HaShem en werden afgeslacht, 'hun wormen niet zullen

המקום & Talmud-online.nl

sterven, noch hun vuur zal worden geblust' (66:24). Dit laatste vers impliceert een eeuwig 'branden' van deze of beter gezegd de goddelozen.

Een van de fundamentele principes in het jodendom (vooral in de joodse mystiek) is dat deze fysieke wereld een weerspiegeling is van de spirituele wereld. Dus, net zoals er hier beneden een Jeruzalem is, is er boven een Yerushalayim shel Ma'alah, een "Hemels Jeruzalem". Net zoals er hier beneden een Hof van Eden was waar de rechtvaardigen zich konden verheugen, is er boven een Hof van Eden voor de zielen van de rechtvaardigen. Evenzo, net zoals er hier beneden een Gehinnom was voor de zondaars en afgodendienaars, is er een spirituele voor de goddelozen om hun straf te ontvangen. Sterker nog, de spirituele wereld bestond al vóór de fysieke, en de Gehinnom werd al gesmeed op de tweede dag van de schepping (zie hiervoor bijvoorbeeld Yalkut Shimoni I, 5).

Deze straf in Gehinnom is niet wrokkig of wraakzuchtig, maar een passende vergelding voor de zonden van de goddelozen. Het gaat niet om het opleggen van pijn en wreedheid, maar om het corrigeren en zuiveren van hun verontreinigde zielen. De Mishna stelt dan ook dat de straf van de goddelozen in Gehinnom maximaal 12 maanden duurt (Eduyot 2:10). De Zohar (I, 62b, 68b) merkt hierover op dat de Grote Zondvloed 12 maanden duurde om dezelfde reden, namelijk omdat HaShem een "Hel op Aarde" had verordend. En net zoals de Grote Zondvloed kokend water van beneden en ijskoude regen en hagel van boven omvatte, zo is ook het oordeel in Gehinnom verdeeld in zes maanden vuur en zes maanden ijs. Het lijkt er echter op dat dit alleen voor de allerergste zondaars is. Een alternatieve mening in dezelfde Mishna hierboven stelt dat de straf in werkelijkheid slechts duurt van Pesach tot Shavuot, d.w.z. de 49 dagen van Sefirat HaOmer. Dit geeft ons een diepere reden waarom deze tijd traditioneel een periode van "rouw", dagelijkse zelfreflectie en persoonlijke ontwikkeling is. De Bartenura merkt op dat de reinigingsperiode niet specifiek in die weken plaatsvindt, aangezien mensen uiteraard het hele jaar door sterven, maar dat de straf maximaal zeven shabbatten, oftewel 49 dagen, duurt.

De Wijzen zijn het erover eens dat de Shabbat zich ook uitstrekt tot de onderwereld, en dat de goddeloze zielen een pauze genieten op de Shabbat. De Ba'al haTurim (over Exodus 32:3) merkt op dat het een van de diepere redenen is waarom het ons

המקום & Talmud-online.nl

verboden is om op Shabbat een vuur aan te steken. De reden ervoor is om HaShem te weerspiegelen, die op Shabbat ook de vlammen van de hel niet ontsteekt. Hij wijst er verder op dat wanneer de Torah zegt dat HaShem rustte op de zevende dag, vayinafash (וינפש), dit ook erop duidt dat de zielen in Gehinnom ook rusten: de numerieke waarde van vayinafash is hetzelfde als "voor hen die in Gehinnom zijn" (אלה שבגיהנום)! De Zohar voegt eraan toe dat de zondaars in Gehinnom ook een pauze hebben op Rosj Chodesh (Zohar I, 62b). Hier merkt de Zohar ook op dat de engel die de sleutels tot Gehinnom bezit Samriël heet. Interessant genoeg leert de Zohar dat wanneer Israël tijdens het Kaddish amen, yehe shemeh rabbah reciteert, HaShems genade wordt opgewekt en Hij mededogen heeft met de zielen in Gehinnom. Dus, drie keer per dag, wanneer Israël de gebedsdiensten reciteert, krijgen de zielen in Gehinnom enige verlichting! De Talmud (Shabbat 119b) stelt eveneens dat degene die deze regel met volledige kavanah reciteert, de poorten van Eden voor hem opent, naast andere voordelen.

Na al het bovenstaande te hebben gezegd, leerde de Arizal dat de meeste zondaars niet daadwerkelijk naar Gehinnom gaan.

De Hel op aarde

De Talmud (Chagigah 27a) vertelt ons dat Torah-geleerden gespaard blijven van de vlammen van Gehinnom. Het bestuderen van Hashems Woord creëert een spirituele beschermende barrière rond iemands ziel, waardoor de Torah-student niet in de Hel kan afdalen. De Arizal gaat nog een stap verder en zegt dat de meeste mensen de eerste keer volledig gespaard blijven van Gehinnom. In plaats daarvan worden ze in een nieuw lichaam terug naar de aarde gestuurd om het opnieuw te proberen. Een persoon krijgt doorgaans drie van dergelijke kansen om zijn vorige leven te verbeteren. Als de persoon na drie reïncarnaties zijn missie niet heeft kunnen vervullen en alleen maar slechter is geworden, ja dan wordt hij naar Gehinnom gestuurd, omdat reïncarnatie duidelijk niet voor hem werkt. Als een persoon met elke reïncarnatie wel verbetert kan hij zelfs tot duizend keer toe terugkomen. (Zie Sha'ar HaGilgulim , hoofdstuk 4 en 22.)

המקום & Talmud-online.nl

Dit alles is geheim gecodeerd in de Torah verzen die HaShems 13 Eigenschappen van Barmhartigheid beschrijven, waar we lezen dat Hij "goedertierenheid bewijst aan duizenden, ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft; toch scheldt Hij niet alle straf kwijt, maar bezoekt de ongerechtigheid van ouders aan kinderen en kindskinderen, aan het derde en vierde geslacht" Shemot (Exodus 34:7). Aangezien de Torah ons ook vertelt dat ieder mens alleen sterft voor zijn eigen zonden Devarim (Deutr) 24:16, is het onlogisch dat de zonden van ouders worden doorgegeven aan hun kinderen. Maar in plaats daarvan betekent het juist dat iemands zonden van het ene leven worden doorgegeven aan het volgende, "aan het derde en vierde geslacht", wat neerkomt op maximaal drie reïncarnaties. Dit wordt verder ondersteund door Job 33:29-30, waar we lezen: "Voorwaar, God doet al deze dingen, twee of drie keer aan een mens, om hem terug te brengen uit de afgrond, zodat hij zich kan koesteren in het licht van het leven." Met andere woorden HaShem spaart een persoon voor twee of drie reïncarnaties van Gehinnom, zodat hij opnieuw kan leven en een nieuwe kans krijgt.

De Arizal onderwees verder gebaseerd op de Zohar, dat wanneer de Tenach sprak over kaf hakelah de kosmische "slinger", dit in het geheim verwees naar reïncarnatie. Deze term komt uit 1 Samuël 25:29, toen de profetes Abigaïl haar toekomstige echtgenoot David zegende: "En als iemand u achtervolgt en uw leven zoekt, zal het leven van mijn heer gebonden zijn binnen de grenzen van het leven bij HaShem, uw God; maar Hij zal het leven van uw vijanden wegslingeren als uit de holte van een slinger." Sommigen zagen in deze "slinger" een soort van straf in de Hel, waar iemands ziel heen en weer door het universum wordt "geslingerd". De Arizal zei dat dit "slingeren" simpelweg verwijst naar reïncarnatie, waarbij de ziel van het ene lichaam naar het andere wordt "geslingerd".

De Rambam had schijnbaar een totaal andere opvatting. In zijn commentaar op het tiende hoofdstuk van het Sanhedrin van de Mishna geeft hij een lange uiteenzetting over het hiernamaals. Hij begint met het schetsen van vijf verschillende perspectieven en overtuigingen onder Joden: De eerste groep gelooft in een eeuwig Eden voor de rechtvaardigen en een eeuwige Gehinnom voor de goddelozen. De tweede groep gelooft dat alle beloning zal komen in het Messiaanse Tijdperk, wanneer mensen het verdienen om eeuwig te leven, terwijl de goddelozen er simpelweg niet zullen zijn

המקום & Talmud-online.nl

om daarvan te genieten. De derde groep gelooft eveneens dat de rechtvaardigen zullen opstaan aan het einde der dagen en zullen genieten van een volmaakte wereld, terwijl de goddelozen dit niet zullen verdienen. De vierde groep gelooft dat het leven min of meer zal doorgaan zoals het nu is, behalve dan dat Joden niet langer onderworpen zullen zijn en zullen terugkeren in hun land met een rechtmatig koninkrijk. De vijfde groep combineert al het bovenstaande en zegt dat er na de komst van de Messias een opstanding van de doden zal plaatsvinden, zodat de rechtvaardigen kunnen terugkeren en zij voor altijd kunnen genieten van een vernieuwde Hof van Eden op aarde.

De Rambam schetst vervolgens zijn visie en stelt dat iets fysieks niet eeuwig of volmaakt goed kan zijn. Het volmaakte goed is alleen spiritueel, dus het ultieme hiernamaals is een eeuwigheid die zich koestert in spiritueel genot, voorbij deze wereld. Hij betoogde dat rechtvaardige zielen met verfijnde intellecten deze beloning zullen verdienen, terwijl goddeloze zielen en ongeraffineerde geesten simpelweg "afgesneden" zullen worden en niet meer zullen bestaan. Deze visie staat enigszins haaks op de eerdere Wijzen, die beweerden dat de Dag des Oordeels zal plaatsvinden wanneer lichaam en ziel zich aan het Einde der Dagen herenigen en vervolgens hun rechtvaardige beloning of straf zullen verkrijgen. Dit was de kern van een debat tussen rabbijn Jehuda haNasi en de Romeinse keizer Antoninus.

De Ramban ging met die visie mee en suggereerde in zijn Verhandeling over Rosh HaShanah dat degenen die sterven zich in een tijdelijke 'slaap' toestand bevinden tot de Opstanding der Doden aan het Einde der Dagen. Dan komen ziel en lichaam weer samen, worden ze allemaal beoordeeld en ontvangen ze hun beloning of straf. Hoe kunnen we al deze uiteenlopende opvattingen begrijpen? Gelukkig is er een manier om al deze verschillende perspectieven redelijkerwijs te samenvoegen, waarmee alle meningen van de Mishna en de Talmud tot de Rambam en Ramban, de Zohar en de Arizal worden bevredigd. We kunnen het als volgt samenvatten tot één compleet beeld van wat er met een mens gebeurt wanneer zijn fysieke lichaam sterft: Zielen die rectificatie nodig hebben, worden gereïncarneerd. Het is belangrijk om te onthouden dat zielen niet gebonden zijn aan tijd zoals het lichaam, en op elk moment in tijd en ruimte in een nieuwe vorm kunnen worden gestuurd. Na drie mislukkingen worden ze naar het toekomstige Oordeel aan het Einde der Dagen gestuurd. Zielen van de

המקום & Talmud-online.nl

rechtvaardigen die geen rectificatie nodig hebben en geen reden hebben om terug te keren, worden onmiddellijk vooruitgestuurd naar de Opstanding aan het Einde der Dagen. Gan Eden en Gehinnom bevinden zich feitelijk hier op aarde zoals ze altijd al waren, en zoals beschreven in de Tenach. Het lijden van de goddelozen duurt twaalf maanden, zoals de Mishna in Eduyot stelt, met lichaam en ziel samen, zoals Rabbi Yehuda haNasi beweert. En hier kunnen we iets bijzonders suggereren in het licht van wat er nu in de wereld om ons heen gebeurt.

De Mishna stelt dat de laatste apocalyptische oorlog van Gog u'Magog twaalf maanden duurt, net als het oordeel in Gehinnom. Misschien zijn ze in werkelijkheid één en dezelfde. De beproevingen van Gog u'Magog zijn het lijden en de uiteindelijke zuivering van zielen vóór de komst van het idyllische Messiaanse Tijdperk. Net als de beschrijving in de Zohar van de "Hel op Aarde" Zondvloed, kan de oorlog van Gog u'Magog dienen als een "Hel op Aarde" waar al het vuur, zwavel, hagel en kwelling wordt ervaren. Sterker nog, de Midrash (Beresjiet Rabba 44:21) suggereert precies dit idee door te stellen dat de verbanning, onderwerping en vervolging van Israël gelijk staat aan de kwelling in Gehinnom, en dat HaShem ons de eerste in plaats van de laatste heeft gegeven!

Ten slotte zou dit alles de alternatieve mening in de Mishna kunnen verklaren, namelijk dat de duur van het lijden niet twaalf maanden zal duren, maar slechts van Pesach tot Shavuot. We weten dat Pesach de tijd van de Verlossing is, dus misschien is het wel het begin van die laatste fase van de zuivering van de "Hel op Aarde". De noodzakelijke oordelen, oorlogen en beproevingen kunnen plaatsvinden binnen een tijdsbestek van 49 dagen. Degenen die de kans krijgen om te worden rechtgezet, zullen worden rechtgezet dit terwijl de hopeloze goddeloze zielen voorgoed zullen worden vernietigd. Hierna zullen we ontwaken in een tijdperk van vrede en welvaart; in een nieuw herstelde wereld, een Hof van Eden voor de rechtvaardigen.

Mogen wij die dag spoedig en snel meemaken.
Shabbat Shalom,

Jaäcov Noorland talmid van Rabbi J. de Leeuwe